

Türk
sanayicileri
ve
iş adamları
derneği

görüŒ

GÖRÜŞ TEMMUZ 1974

Türk Sanayicileri ve İş Adamları Derneği
Aylık Bültenidir.

Sahibi ve Sorumlu Neşriyat Müdürü:

Türk Sanayicileri ve İş Adamları Derneği Yönetim Ku-
rulu Başkanı Feyyaz Berker

Yazı İşleri Müdürü: Cem Duna

Basıldığı Yer: Nurtan Matbaası - İstanbul

**Adres: Cumhuriyet Cad. Dörtler Ap. 18/2. Elmadağ -
İstanbul.**

Telefon: 46 24 12

Dernek'ten Haberler... Gelişmeler...

«GÖRÜŞ»ün bu sayısında «The Limits of Growth» (Büyümenin Sınırları) ismi ile yapılan bir çalışmanın özetini bulacaksınız. «Sıfır büyüme hızını» öğütleyen «Roma Klübü» üyelerinin fikirlerine karşı çeşitli çevrelerden tepkiler devam etmektedir. Gelecek «GÖRÜŞ» ise, karşı görüşlerin özetlerini getirecek.

Dernek önümüzdeki aylarda oldukça geniş bir araştırma ve yayın programını uygulamaya koyacaktır.

Bu program aşağıdaki konulara ağırlık vermektedir.

I. ARAŞTIRMALAR

1. Sanayi kesiminde ham madde fiyatlarındaki artışlara ilişkin bir araştırma. (Bunun yan ürünü olarak sanayi kesiminde işletme sermayesi ve kredi sorunları ele alınmaktadır.)

2. Teşvik belgesi alan projeler üzerinde bir araştırma. (Bunun yan ürünü olarak (i) 1974 yılında özel sektörün yatırım eğilimi ve (ii) özel sektörün yıllık toplam yatırım rakkamları elde edilmektedir.)
3. Sermaye piyasası — Başlıca hisse senetlerini kapsayan bir endeks çalışması.
4. Özel kesimde başlıca üretim konularında aylık üretim rakkamlarının izlenmesi.

II. YAYINLAR

1. 1974 Yılı Buğday Destekleme Fiyatları ve Finansman Gereği hakkında bir çalışma (Temmuz ayı içinde teksir edilecektir.)
2. İhracatta Vergi İadesi uygulaması üzerine bir çalışma (Temmuz ayı içinde teksir edilecektir.)
3. Turizm Sektöründe Yabancı Sermaye (Temmuz ayı içinde teksir edilecektir.)
4. İhracattaki Gelişmeler (Ağustos ayı içinde teksir edilecektir.)
5. İşçinin Yönetime Katılması — Tercüme (Ağustos ayı sonunda baskısı tamamlanacaktır.)
6. İş Alemleri Hükümet İlişkileri - Tercüme (Ağustos ayı içinde baskıya verilecektir.)
7. Teşvik Tedbirleri Uygulamasının Genel Değerlendirilmesi (Ağustos ayı içinde baskıya verilebilecektir.)

Bir Kitap :
«The Limits of Growth»

Gelişme ve Hayatın Devamı (Tamam mı ? Devam mı ?)

New York'taki Universe Books firması tarafından 1972'de yayınlanmış olan ve ekonomik gelişme ile nüfus artımının dünya kaynakları üzerine yaptığı etkiyi inceleyen bir grubun izlenimlerini yansıtan «Gelişmenin Sınırları (The Limits of Growth) son yılların üzerinde en çok tartışılan kitaplarından biridir. İnceleme, korkunç bir uyarıda bulunuyor: «eğer bugünkü eğilim değişmeksizin devam ederse, önümüzdeki yüzyıl süresinde üzerinde yaşadığımız gezegendeki gelişme sınırlarına ulaşmış olacaktır».

Eğer, sosyal ve fiziksel bilimlerle uğraşan bir grup bilim adamının hesapları doğru ise, nüfus artımı ve ekonomik gelişmenin bugünkü hızları ile devam etmesi halinde, hayatı destekleyen çevremizin felce uğrayarak, bazı alanlarda kitle

halinde açlığa, diğerlerinde endüstriyel çöküntüye ve hemen hemen her yerde hayat sürecinin büyük ölçüde kısılmasına sebep olması için sadece 50 yıl yetecektir.

Bu korkunç senaryo, esas olarak, Massachusetts Teknoloji Enstitüsü'ne (Massachusetts Institute of Technology M.I.T.) mensup Jay Forrester ve bir grup bilim adamının insan faaliyetleri ve çevrenin birbirine olan karşılıklı karışık etkilerini kompüterleştirilmiş modeller üzerine uygulayarak yaptıkları çalışmaların sonucunda ortaya çıkmıştır. Modeller, çevre tahribatının derhal durdurulması ile ilgili olarak yapılmış iki tiz seslenişin temelini teşkil ediyor; Bunlardan ilki, 30 kadar değerli İngiliz bilim adamı tarafından imzalanmış olan «Hayatın İdamesi Programı» (Blue Print for Survival) diğeri de, 70 bilim adamı ve uzmandan meydana gelen, uluslararası «görünmeyen bir kolej» olan Roma Kulübünün (The Club of Rome) malî bakımdan desteklediği, geniş çevreler tarafından okunup, hakkında çok methiyeler dizilen Gelişmenin Sınırları'dır (The Limits of Growth). Esas olarak her iki inceleme de aynı şeyi söylüyor: Eğer biz, bu kadar önemli olan etrafımızdaki ince hava, su ve toprak tabakasının hayatı destekleyici özelliklerini korumak istiyorsak, ekonomik gelişme mümkün olduğu kadar çabuk olarak durdurulmalıdır. Zira bu iki incelemenin dayandığı projeksiyonlar göstermektedir ki, gelecek iki kuşak boyunca nüfus artımı tamamen dursa, hatta «sınırsız» yeni kaynaklar bulsak, ve hatta yarattığımız kirlenmenin dörtte üçünü temizlesek bile sadece devam etmekte olan endüstriyel

gelişmenin kendisi bile bizi yine, torunlarımızın ömür süresinde, «kendi kendini tahrip etme» durumuna getirecektir.

«Çok endişelenmek için sebep olduğu gibi, ümitvar olmak için de sebep mevcuttur. Gelişmeyi bilerek sınırlandırmak güç, fakat imkânsız değildir. Başlangıç yolu açıktır ve atılacak adımlar toplum için ne kadar yeni olsalar da, insanlık bunu başaracak kabiliyete sahiptir. İnsanlık, tarihte ilk defa olarak, dünyanın şimdiye kadar gördüğü en kudretli bilgi, âlet ve kaynaklara sahip bulunuyor. Kuşaklar boyu sürecek, tamamen yeni şekilde bir insan toplumu yaratmak için fiziki bakımdan gerekli her şeyi vardır. Eksik olan iki unsur, insanlığı dengeli bir topluma götürecektir gerçekçi, uzun vadeli bir hedef seçilmesi ve insanlığın bu hedefe ulaşmak için arzu duymasıdır.»

Gelişmenin Sınırları incelemesindeki esas tez basittir ve bundan dolayı da kuvvetli bir çağırıda bulunmaktadır. Bu inceleme, sonu olan bir gezegende, sonsuz gelişme olmaz gibi basit bir inançtan hareket etmektedir. İnceleme, gelişmenin sınırlarına şimdiden ulaşıldığını ve bu gelişme derhal durdurulmazsa gelecek yüzyıl içinde insanlığın bir felâketle karşılaşmasının mukadder olduğunu belirtmek suretiyle bu kavrama korkunç bir aciliyet atfetmektedir. Bu ana fikir aşağıdaki tezlerle desteklenmektedir;

- (1) Dünya toplumumuzun birçok kritik değişkenleri, özellikle nüfus ve sanayi üretimi o

kadar büyük bir yüzde oranı ile gelişmektedir ki, halen yıllık mutlak artış son derece büyümüş bulunmaktadır. Bu gibi misliyle artışların önlenmesi için sırf bu amaçla harekete geçilmezse bu gibi artışlar gittikçe kontrolden çıkmış olacaktır.

- (2) Buna mukabil maddî kaynaklar, özellikle ekilebilir arazi ile, yerine konulamayan maddeler ve dünyanın çevre kirlenmesini «emme» kabiliyeti sınırlıdır. Nüfustaki ve sanayi üretimindeki bu misliyle büyüme, ergeç bu maddî tavana çarpacak ve tavanda durmak yerine, gerek nüfus ve gerek sanayi kapasitesinde ani ve kontrolü mümkün olmayan bir düşüşe geçecektir.
- (3) Teknik ilerlemenin bütün maddî kaynakları sonsuz olarak genişletmesi imkânı olmaması nedeniyle, tabiatın bunları bizim için felâket biçiminde tesbit etmesi yerine, gelecek gelişmemizin sınırlarını bizim bilinçli olarak saptamamız daha iyi olacaktır.

Raporun yazarları, model olarak daha iyimser alternatiflerin varsayım olarak benimsenebileceğini kabul ediyorlar, fakat bunun meseleyi sadece birkaç onyıl geciktireceğini, onun için bilinçli olarak harekete geçmekte zaman bakımından hata yapılacaksa, bunun daha geç kalmak yerine, daha erken harekete geçmek suretiyle yapılması gerektiğini ifade ediyorlar. Bunlar aynı zamanda «sıfır» oranında gelişme olmasının dünya için doğuracağı sorunları da belirtiyorlar. Zengin ve fakir uluslar arasında olduğu kadar, bu grupların kendi aralarında da mev-

cut gelir dağılımı politikalarına işaret etmekte ve üretimin yapısının sanayi üretiminden sosyal hizmetlere doğru kaydırılacak biçimde değiştirilmesi çağrısında bulunuyorlar. (Bu politikaların her ikisi de maddî kaynakları azaltmadan yaşama standardını artırıyor.)

«Bugün, dünya nüfusunun tam olarak ne kadarının yetersiz besin aldığı bilinmiyor, fakat bunun büyük miktarları bulunduğu hususunda genel bir fikir birliği var; belki de az endüstrileşmiş ülkeler nüfusunun yüzde 50 ilâ 60 kadarı kifa-yetsiz besin alıyor ki bu da dünya nüfusunun üçte biri demektir... Dünyanın tüm tarımsal üretiminin artmakta olmasına rağmen, fert başına düşen besi üretimi, bugünkü yetersiz seviyesinde ancak sabit olarak durabiliyor.»

MERKEZ BANKASI KREDİLERİNİ KİM KULLANIYOR?

Son zamanlarda yetkili kişiler sık sık «şimdiye kadar Merkez Bankasının yarattığı tüm kredi imkânlarından sadece ve büyük ölçüde özel kesim ve özel kesimin bir kısmının yararlandığını» tekrarlamaktadırlar.

(Tablo 1) de Merkez Bankası kredilerinin dağılımı açık olarak verilmektedir.

28 Milyar lirayı aşan Merkez Bankası kredileri içinde özel kesimin kullandığı başlıca krediler

Kısa vadeli sanayi kredileri	2.3 milyar lira
İhracat kredileri	1.5 milyar lira
Orta vadeli sanayi kredileri	2.9 milyar lira
Kısa vadeli ticarî krediler	1.1 milyar lira
Toplam	<u>7.8 milyar liradır.</u>

Merkez Bankası kredilerinin % 70 i doğrudan kamu kesimince veya tarım destekleme alımlarının finansmanı ile tarım ve esnaf kredileri şeklinde dolaylı biçimde kullanılmaktadır.

(Tablo 1) MERKEZ BANKASI KREDİLERİ (Milyon TL.)

	Aralık (1972)	Aralık (1973)	Ocak (1974)	Şubat (1974)	Mart (1974)	İflisan (1974)	Mayıs (1974)
KAMU KESİMİ	13.451	13.767	14.059	15.221	16.042	15.295	14.218
Hazine	7.469	7.844	7.825	8.149	8.962	8.191	7.245
Tekel	1.750	2.259	2.270	2.270	2.236	2.360	2.243
Ofis	3.350	2.700	3.000	3.000	3.400	3.300	3.400
Şeker Şirketi	709	729	729	959	1.209	1.209	1.167
Diğerleri	263	235	235	843	235	235	233
BANKALAR KESİMİ	5.993	14.149	12.552	11.368	12.799	13.102	13.897
Sanayi	962	1.899	1.670	1.328	1.927	2.083	2.285
Küçük Sanat	299	421	284	359	441	480	529
Tarım	1.966	2.501	2.240	2.907	2.616	2.716	2.781
İhracat	1.998	5.696	5.346	3.566	4.626	4.287	4.201
a) Tarım Satış Koop.	1.314	3.855	3.643	2.149	4.305	2.954	2.730
b) Diğer İhracat	684	1.841	1.703	1.417	1.321	1.333	1.471
Orta Vadeli Krediler	496	2.754	2.483	2.442	2.633	2.804	2.915
Kısa Vadeli Krediler	192	848	520	766	556	732	1.186
GENEL TOPLAM	19.534	27.886	26.611	26.589	28.841	28.391	28.185
ÖZEL KREDİLERİN TOPLAMI	2.334	7.332	6.385	5.953	6.437	6.952	7.857
Sanayi	962	1.889	1.679	1.328	1.927	2.083	2.285
İhracat	684	1.841	1.703	1.417	1.321	1.333	1.471
Orta Vadeli Krediler	496	2.754	2.483	2.442	2.633	2.804	2.915
Kısa Vadeli Krediler	192	848	520	766	556	732	1.186

Kaynak : T.C. Merkez Bankası ve İKA Günlük Bütçeleri.

BANKA KREDİLERİ

1974 Yılıının ilk beş ayında bankalardaki mevduat ve banka kredilerinin gelişmesi geçen yılın aynı dönemindeki gelişmenin altında kalmıştır.

1973 Yılıının ilk beş ayında bankalardaki mevduat artışı % 2.2 1974 yılının aynı döneminde % 1,5 dir.

Geçen yıl Mayıs ayının sonuna kadar geçen beş aylık dönemde banka kredileri % 7.8 oranında artmışken bu yıl artış % 2.1 oranında gerçekleşmiştir.

1974 yılının yılın ilk ayından beri çok olumsuz bir gelişme gösteren banka kredilerinde sadece Mayıs ayı içinde bir hareket görülmüş bu ay içinde ekonomiye 2 milyar lira dolayında ek kredi olanağı sağlanabilmiştir.

Banka kredilerinin ihtisas kredileri ve muhtelif krediler olarak ayırımının incelenmesinde ilginç sonuçlar ortaya çıkmaktadır.

Sanayie orta vadeli işletme ve yatırım kredisi veren iki bankanın kredileme olanakları, ekonomideki büyük talebe rağmen geçen yılki seviyenin çok altındadır.

Fiyat artışlarının ekonomiye getirdiği ek yüklerle rağmen kısa vadeli kredilerdeki artış %1.2 oranında kalmıştır. Geçen yılın ilk beş ayında ticarî krediler % 8.1 oranında artmış idi. Bu yılın ilk beş ayındaki fiyat artışlarının geçen yılın aynı dönemindeki fiyat artışlarının üzerinde olduğu dikkate alınırsa ticarî kredilerdeki gelişmelerin daha isabetli bir şekilde değerlendirilmesi olanağı ortaya çıkar. (Tablo 2)

**BANKA KREDİLERİ
VE
MEVDUAT**

(Tablo 2)	(Milyon TL.)									
	1973 Aralık (1)	1974 Ocak (2)	1974 Şubat (3)	1974 Mart (4)	1974 Nisan (5)	1974 Mayıs (6)	1972 Aralık (8)	1973 Mayıs (9)	9/8 %	9/8 %
KREDİLER	74.723	72.905	73.443	73.148	74.483	76.315	55.993	60.340	2.1	7.8
MEVDUAT	80.537	79.772	79.425	81.767	82.478	82.498	62.994	64.739	1.5	2.2
KREDİLER	23.849	24.219	24.530	24.340	24.605	24.825	17.324	18.534	4.0	7.0
İHTİSAS	14.457	14.736	14.961	14.879	14.898	15.043	9.778	10.407	4.0	6.4
Tarım	3.769	3.854	3.902	3.973	3.975	3.993	2.788	3.112	5.9	11.6
Sanayi	1.972	2.020	2.042	2.098	2.137	2.178	1.538	1.764	10.4	14.7
Küçük Sanat	3.651	3.609	3.625	3.590	3.595	3.611	3.220	3.251	1.1	1.0
İpotek	50.874	48.686	48.913	48.608	49.878	51.490	38.669	41.806	1.2	8.1
MUHTELİT										

Kaynak : T.C. Merkez Bankası

Açıklama : 1. Ay sonları itibarıyla geçici rakamlar

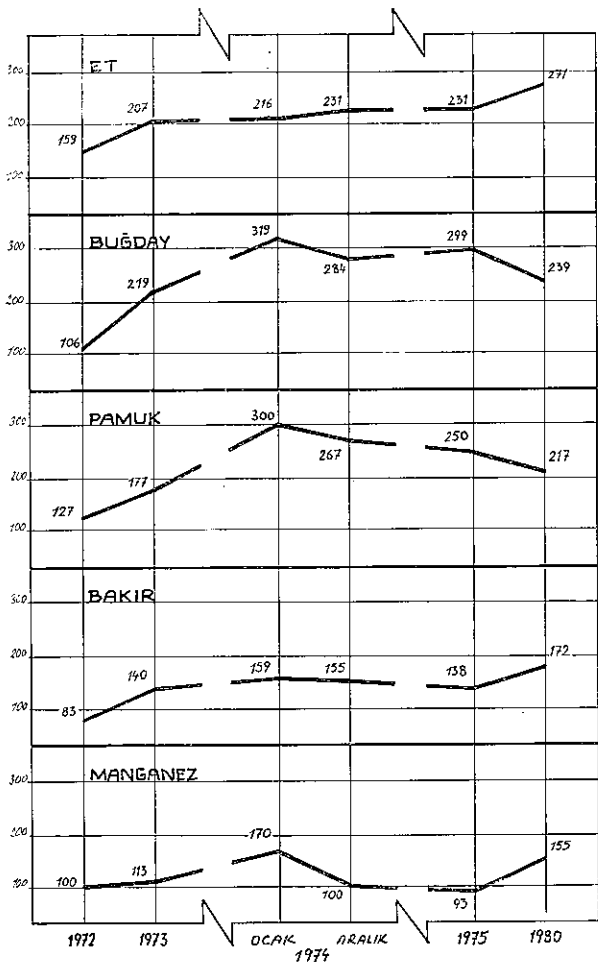
2. Sanayi kredileri (TSKB ile SYKB nin kredilerinin toplamıdır.)

Ham Madde Fiyatlarında Düşüş Bekleniyor

Dünya Bankası (IBRD) nın bir raporunda, ham madde fiyatlarının ve bazı gıda maddeleri fiyatlarının halen ulaştığı seviyeden daha aşağılara doğru düşmesinin beklendiği açıklanmaktadır. Dünya Bankasının tahminlerine göre bu yılın sonundan itibaren maden fiyatlarında önemli gerilemeler ortaya çıkacaktır. Fakat 1980 yılından önce maden fiyatlarında gene önemli yükselmeler beklenmektedir.

Pamuk dahil, tüm dokumalarda gelişmeler ve istikbal, üretici ülkeler için pek parlak görülmemektedir. Dünya Bankasının 1967—1969=100 esasına dayanan IBRD endeksinde 1974 yılına kadar bu endeksin %30 oranında düşeceği ileri sürülmektedir. Hatta buğday bile 1975 yılına dek bugünkü fiyat düzeyini koruyabilecek sonra düşme gösterecektir.

Dünya Bankası uzmanlarının tahminlerine göre, et ve petrol fiyatlarındaki artış devam edecektir. 1980 yılına kadar petrol fiyatlarında % 38, et fiyatlarında % 25 artış olacağı hesaplanmıştır.

Dünya Bankasının Ham Madde ve Gıda Maddeleri Fiyatları ile İlgili Takvimi (1967—1989 = 100)

BATILI SANAYİ ÜLKELERİN 1974 YILINDA EKONOMİK GELİŞMELERİ

1973 Sonbaharındaki petrol krizi üzerine Batılı sanayi ülkelerinde bir konjonktür gerilemesi olacağı tahmin edilmişse de, bugün bu endişe ortadan kalkmıştır. Federal Almanya Bilimsel Araştırma Enstitüsü (HWWA) nin yapmış olduğu çalışmalara göre, 1974 yılında sadece İngiltere ekonomisinde bir yavaşlama beklenebilir. Enstitü diğer Batılı sanayi ülkelerinde reel Gayri Safî Millî Hasılda % 1.5 ilâ % 4.5 arasında bir gelişme tahmin etmektedir. Amerika Birleşik Devletler'inde % 1.5, Avusturya'da %4.5, bir gelişme hızı beklenmektedir. Japonyada ise 1974 de normal bir gelişme hızı elde edilebilecektir.

Fiyat yükselişleri ise endişe verici görülmektedir. Japonya'nın bu nedenle 1974 yılında Gayri Safî millî hasılası cari fiyatlarla %23, sabit fiyatlarla % 3 olabilecektir.

Aşağıdaki tablo çeşitli ülkelerin 1974 yılı tahmini Gayri Safî Millî Hâsıllarını göstermektedir.

1974 Yılında Ekonomik Gelişme (Tahmini Gayri Safî Millî Hâsıla artışları % olarak)

Ülkeler	Carl	Sabit
	Fiyatlara Göre	Fiyatlara Göre
Japonya	% + 23	+ 3.0
İtalya	+ 17.0	+ 3.5
Avusturya	+ 14.4	+ 4.5
Danimarka	+ 14.0	+ 2.5
Fransa	+ 13.5	+ 4.0
İngiltere	+ 11.0	+ 0
Hollanda	+ 11.0	+ 2.5
İsviçre	+ 11.0	+ 2.0
ABD	+ 10.0	+ 1.5
İsvçç	+ 10.0	+ 3.0
Bolçika	+ 10.0	+ 2.5
Federal Almanya	+ 9.0	+ 2.0

Kaynak: Handelsblatt, (Federal Almanya)

Dünyada Faiz Hadleri

Amerika Birleşik Devletlerinde bankaların büyük müşterilerine uyguladıkları faiz oranları «Prime Rate» olarak ifade edilmektedir. Bu deyim, giderek uluslararası bir nitelik almaktadır. Aşağıda 10 Batılı ileri sanayi ülkesindeki oranlar gösterilmiştir. Enflasyonla mücadele çabalar sonucu dünya ülkelerinde faiz oranları görülmemiş şekilde yükselmiştir.

«Prime Rates»

ÜLKE	29 Mayıs 1974 Cari Faiz Oranı	1974 Yılıının En Yüksek Oranı
ABD	11.50	11.50
Kanada	11.00	11.00
İngiltere	13.50	15.00
Belçika	12.00	12.00
Fransa	13.10	13.70
Almanya	12.50	14.00
İtalya	15.00	15.00
Hollanda	11.50	12.00
İsviçre	8.00	8.00
Japonya	11.00	13.125

* Business International'dan özetlenmiştir.

Dernek'ten İsteyiniz

Yeni Yayınlar

Derneğimiz kütüphanesine;

— Maden Tetkik ve Arama Enstitüsü yayınlarından bir seri,

— Türkiye Odalar Birliğinin 1974 Ekonomik Raporu gelmiştir.
Ayrıca;

— «İhracat El Kitabı» — Erkut Onursal, M.A.
And Sokak No: 9/3
Çankaya - Ankara

— «Maliyet Muhasebesi» Doç. Dr. İ. Özer Ertuna

— Boğaziçi Üniversitesi Kitap Satış Dairesi
Bebek/İstanbul

Adreslerinden ödemeli olarak temin edilebilir.

TEMMUZ 1974

P. ertesi	1
Salı	2
Çarşamba	3
Perşembe	4
Cuma	5
C. ertesi	6

P. ertesi	8
Salı	9
Çarşamba	10
Perşembe	11
Cuma	12
C. ertesi	13

P. ertesi	15
Salı	16
Çarşamba	17
Perşembe	18
Cuma	19
C.ertesi	20

P. ertesi	22
Salı	23
Çarşamba	24
Perşembe	25
Cuma	26
C. ertesi	27

P. ertesi	29
Salı	30
Çarşamba	31